

ÍNDEX

Introducció p.2

Resum de l'història de Girona p. 3

El desenvolupament de la ciutat p. 6

L'ampliació dels segles XI–XIV p.11

Bibliografia p.12

INTRODUCCIÓ

Aquest és un treball de l'assignatura de Socials, que intenta explicar com va ésser el desenvolupament de la ciutat de Girona, des de l'arribada dels romans, fins als temps actuals.

M'he agafat aquest estudi com una preparació del treball de recerca de Batxiller, i per tant, he investigat en diferents biblioteques i arxius, així com a internet. Això m'ha permès tenir molt de material per poder redactar el text. Tot i així, he hagut de suprimir la major part de la informació que tenia, ja que sino, el treball hauria estat excessivament extens i espès, i he preferit resumir-lo.

RESUM DE L'HISTÒRIA DE GIRONA

Un dia de l'any 76 a.C un grup de romans arribà per la Via Augusta a les ribes del riu Onyar, i hi construï una fortificació per ordre del polític i militar romà de 30 anys, Gneu Pompeu Magne. La fortalesa es trobava entre la confluència de 3 rius i estava lleugerament inclinada, cosa que permetia un millor control sobre la Via Augusta. Això va fer que els romans construïsin la fortificació en forma de triangle, en una punta del qual s'hi trobava situada la Torre Gironella. Van aixecar les muralles de la ciutat, dintre de les quals hi vivien entre 1000 i 1200 persones. En el recinte emmurallat, a banda de llocs on alçar habitatges, hi havia tres plataformes naturals on els romans van instal·lar els edificis públics, religiosos i cívics.

Al S.III, la població va patir les conseqüències de la invasió dels francs i alemanys, cosa que va fer que els gironins reforcessin les muralles, i d'aquesta manera, els invasors van recular. Aquesta crisi va afavorir l'expansió del cristianisme. Durant aquest segle i el següent, es van construir moltes vil·les suburbanes que van contribuir a l'agricultura de la ciutat.

A començaments del S.VI, Girona ja era Seu Episcopal. Durant la dominació visigoda dels segles VI i VII, Girona va tenir un gran protagonisme, com ho demostren les monedes que es van encunyar a la seca gironina.

Al 711, començà la invasió musulmana de la península, tasca que va resultar fàcil, ja que el regne visigòtic patia una crisi molt profunda. Els sarraïns es van establir a Girona durant 70 anys, que van aprofitar per fer algunes transformacions a la ciutat, com construir-hi una mesquita. Al 785, els gironins aprofitaren que els musulmans estaven afeblits per la derrota que havien tingut a les Gàl·lies, i s'entregaren al rei franc, Carlemany, personatge que manté viu el seu record gràcies als nombrosos objectes i monuments que duen el seu nom, el més visitat dels quals és, sens dubte, la Torre de Carlemany.

Els francs van organitzar el territori conquistat en comtats, i van posar Rostany com a primer comte de Girona. Al 878, Guifré II el Pelós va passar a ser comte de Barcelona i Girona. Entre els anys 888 i 890, Girona va quedar en mans de Sunyer i Delà, comtes d'Empúries, però durant aquest últim any, el bisbe de Girona, amb l'ajuda de Guifré, va aconseguir tornar a recuperar el poder sobre la ciutat. Durant aquest segle, Girona va gaudir d'un progrés econòmic que va fer que hi hagués una expansió urbana fora de les muralles.

Al S.X, la ciutat va conèixer una esplendor cultural, ja que estava oberta a les influències d'Europa i de l'Islam, i al S.XI, els jueus es van començar a instal·lar una mica més avall de la catedral. A la fi d'aquest mateix segle, es va formar l'Estat Català.

Al S.XII i XIII, es construïren hospitals i institucions per als malalts i els pobres, així com el banys àrabs, que tot i creure durant molt temps que havien estat construïts per musulmans, com indica el seu nom, són un monument romànic civil que es va bastir durant aquestes dues centúries.

Al S.XIII i XIV, el call ja tenia un col·legi on s'ensenyava filosofia, gramàtica i les lleis de Moisès. Al 1194 va néixer Bonastruc Ça Porta, gran rabí de Catalunya, metge, filòsof i autor de diversos llibres.

Els jueus van sofrir agressions violentes en diverses ocasions, el 1228, el 1285 i el 1278.

Al 1284, el rei Pere II el Gran, marcà el naixement de la vida política gironina. També s'atorgà el dret a fer fira. El Papa Martí IV, que havia excomunicat Pere II, va animar a Felip III a anar contra el rei català, i al 1285 es va invadir Girona. La llegenda explica que, del sepulcre de Sant Narcís (S.XIV), instal·lat a l'excolegiata de Sant Feliu, en van sortir tot de mosques que es van llençar sobre l'exèrcit francès, escampant malalties que van fer morir-ne molts i fugir els altres, encara que la realitat és que durant el setge, la fam i la pestilència van esdevenir insuportables i els francesos es van haver de retirar.

Al S.XIV, Girona era la segona ciutat de Catalunya. El 1312, es començà a construir la catedral gòtica sobre la romànica, així com la nau gòtica de St.Feliu, i molts convents. Durant aquest segle, els barris es classificaven segons el tipus d'activitat predominant.

Al 1348, la ciutat va patir una de les pitjors catàstrofes que es recorden, la pesta negra. Per distreure els ciutadants, va arribar el famós Tarlà. A més, Girona va sofrir diverses visciduts que van contribuir al despoblament de la ciutat, com l'assalt per part dels cristians gironins al call dels jueus, entre d'altres. Però també hi va haver coses bones, com sempre passa, com per exemple l'activitat del tèxtil, les pedreres i els picapedrers gironins. I tot i la greu davallada demogràfica, Girona va experimentar un important creixement urbanístic. Martí l'Humà va atorgar el privilegi de celebrar les fires en honor de St.Narcís. Al 1391, es produïí el saqueig del call. El 10 d'agost van ser morts uns 40 jueus a Girona.

Al S.XV, es va construir una muralla que seguia el curs de l'actual Gran Via. Al 1473 es va introduir a Catalunya la impremta. A Girona, el primer llibre publicat és Lo pecador remut, de Felip de Malla. Durant aquest segle, esclata la guerra civil catalana del S.XV, que enfrontà senyors i pagesos.

El S.XVI va ser bastant tranquil, i això va permetre una certa recuperació demogràfica i econòmica.

Al S.XVII, però, Girona va viure dos conflictes bèl·lics que van provocar la ruïna de la ciutat i la intranquil·litat durant gairebé cinquanta anys. Primer, la Guerra dels 30 anys, i després, la Guerra dels Segadors, iniciada a Barcelona amb el Corpus de Sang, que va causar una dominació francesa opressiva, cosa que no va ser en cap manera el que volien els que van iniciar la guerra contra la corona espanyola i es van aliar amb els francesos. Mentre els francesos estaven a la ciutat, aquesta va patir, al 1650, una pesta que va arribar a matar un miler de persones, i també una plaga de llagostes. Tot això va fer que a la fi d'aquest segle, l'economia de Girona estigués per terra. Finalment, la ciutat va tornar a quedar en mans dels espanyols.

El S.XVIII, no va ser gaire millor, ja que començava amb el desastre de la Guerra de Successió. Al 1705, Girona es va entregar als austríacs. Al 1711, els francesos van sotmetre la ciutat a un nou setge. Finalment, Girona es va rendir i Barcelona va capitular l'11 de setembre de 1714. Felip V es va revenjar durament dels catalans, que van perdre les institucions tradicionals. Amb el decret de Nova Planta, va abolir el sistema de govern local i va clausurar la universitat de Girona. Malgrat tot, la població gironina va créixer espectacularment entre 1719 i 1787. Entre 1793 i 1795, Espanya i la república francesa, s'enfrontaren en un conflicte bèl·lic que fou conegut com la Guerra Gran.

Al S.XIX, les coses tampoc van millorar, ja que al 1808, Napoleó Bonaparte envai Espanya. El maig del 1809, els francesos van tornar amb un setge que va durar 7 mesos. La ciutat va quedar annexada a França fins al 1814. La devesa, tot i la creença popular, no va ser obra dels napoleònics, ja que existia al S.XVI. Només hi van fer algunes replantacions. El rei Ferran VII va passar per Girona, retornant de l'exili, però això no va afavorir Girona.

Malgrat tot, la ciutat començà a recuperar-se. L'any 1883, Girona va esdevenir capital de província. Hi va haver un fort creixement demogràfic i un cert desenvolupament industrial. La Gerundense, fundada al 1843, va ser la primera fàbrica de paper continu de Catalunya i la segona de l'estat espanyol. La foneria Planas Junoy, Barné i cia, es va dedicar a fabricar material elèctric, i gràcies a això, la ciutat va esdevenir capdavantera a l'hora d'instal·lar l'enllumenat elèctric. Al 1862, va arribar al ferrocarril, i es van continuar obrint fàbriques. Al 1895, es va donar l'autorització per enderrocar les muralles.

Durant els dos primers decennis del S.XX, Girona va esdevenir el segon nucli cultural de Catalunya. Tot i això, la vida industrial va patir un greu cop amb el tancament, al 1908, de la Foneria Planas, si bé al 1909 es va obrir una altra foneria i al 1913 la farinera Teixidor. Primo de Rivera donà un cop d'estat el 1923.

Durant l'abril de 1931, es proclamà la II República espanyola, que només va durar fins el 18 de juliol de 1936, ja que amb l'aixecament del general Franco, va esclatar la Guerra Civil. Girona no va presenciar operacions bèl·liques, si bé és cert que va patir forts bombardeigs. Al 1939, la victòria de Franco va comportar la instauració de la dictadura franquista. A més de la pobresa que va comportar la dictadura, al 1940, Girona va quedar inundada, cosa que va provocar víctimes humanes.

La immigració andalusa havia començat a poblar amb barraques la muntanya de Montjuïc, la zona de les Pedreres i la vora del Ter, que van haver de ser desallotjats l'octubre del 1962, per evitar que fossin víctimes de l'aiguat. Girona, també va viure els feliços 60 començava el desarrollismo. Es volia construir la gran Girona, i es van incorporar a la ciutat part dels termes municipals de Sant Gregori, Celrà, Sarrià de Ter i Salt. L'any 1966, s'inagurava la Casa de Cultura, i al 1967, s'inagurà l'aeroport de Vilobí.

Amb la mort de Franco al 1975, va començar la democràcia. Al 1979 es va crear el Punt i la Universitat de Girona. Al 1983, Salt i Sarrià es van separar de Girona. El Pla General, el Pla Ciutat per l'any 2000 i tot de projectes públics i privats poden ajudar a consolidar, a tots nivells, una ciutat que, de mica en mica, va capgirant els tòpics més arrelats de tota la seva història.

EL DESENVOLUPAMENT DE LA CIUTAT

Els romans van aixecar una fortificació en forma de triangle, els vèrtexs del qual eren on ara hi ha la Torre Gironella, la pujada de Sant Feliu i la placeta del Correu Vell. Era una forma poc habitual entre els romans, que acostumaven a fundar ciutats de planta quadrada o rectangular. La forma va venir imposada per la inclinació del terreny. Als peus d'aquesta muralla, hi corria l'Onyar, i més enllà s'estenien els conreus del pla, amb masies i viles.

Els segles de dominació romana, els de presència visigòtica, el pas dels àrabs i els lliurament als francs no van alterar les dimensions del recinte murallat que ha deixat molt poques restes. No és possible aventurar una

descripció física dels carrers i edificis que hi havia dintre del recinte fortificat durant els deu primers segles de la ciutat, la meitat de la seva existència.

A començaments del segle VI Girona ja era Seu episcopal, i això va ser el que la va salvar de la decadència quan van marxar-ne els romans.

A partir del segle XII, hi ha constància documental de l'establiment d'habitaclles sòlids fora de la muralla.

El creixement va començar al voltant d'un antic camí d'accés a la Catedral que coincidía amb el traçat actual del carrer del Portal nou. Aquest camí era conegut com del Pelegrí i existeix la possibilitat que la seva importància com accés a l'antic recinte murallat sigui superior al que coincidía amb l'actual carrer dels Ciutadans. Aquest últim entrava per la part baixa i anava per la vora del riu, mentre que l'altre s'enfilava a partir d'on ara hi ha la plaça de Catalunya i accedia a la ciutat per la porta Rufina, a l'actual plaça de Sant Domènec. Als costats d'aquest camí van construir-se les primeres cases fora muralla. Des d'un punt de vista urbanístic, el traçat d'aquests carrers de la part baixa és molt diferent dels que s'havien format a partir del camí del Pelegrí. Mentre cap a la muntanya les parcel·les són grans i els carrers sinuosos, a l'arený hi ha un traçat rectilini fruit d'uns plantejaments que recuperaven la línia recta ja implantada pels romans i abandonada durant l'alta edat mitjana.

Quan va augmentar la població de la ciutat, els qui no cabien o, per la seva feina, no podien estar dintre del recinte emmurallat, van anar-se establint a peu de carretera, fora de Sobreportes. Fou un creixement lineal, per l'eix carrer del Llop-plaça de Sant Pere-Pedret. A parts dels avantatges de trobar-se a peu de carretera, hi havia el de l'abundància d'aigua a la confluència dels rius Galligants i Onyar, i això va fer que els oficis que necessitaven aigua corrent es trobessin en un magnífic emplaçament. D'altra banda, la bona pedra de Montjuïc fornía de matèria primera als picapedrers.

A l'època medieval, als barris del nord hi predominaven els oficis manuals, mentre que al sud hi vivien els escrivans, notaris, mercaders, taverners, sastres, apotecaris, barbers, hostalers, carnisers, forners, peixaters, venedors de sabates, candeles, espècies, bosses. Dintre el primitiu clos emmurallat hi residia la clerecia, la noblesa i els jueus tancats al call.

Per la banda sud, els nous barris van quedar protegits per una muralla feta entre 1367 i 1380. Aquesta muralla es conserva íntegrament des de la Torre Gironella al riu. En canvi, el tros que seguia el curs del riu fins a unir-se a l'antiga plaça del Correu Vell va ser enderrocada en diferents etapes entre 1869 i 1903. Una part es conserva als fonaments de les cases de la part baixa de la Rambla i l'Argenteria. Són el que en diem les cases de l'Onyar.

Al recer de la muralla del riu va formar-se la plaça de les Cols, amb les seves característiques voltes, origen de la Rambla actual.

Els barris del nord van ser emmurallats entre 1375 i 1388. L'obra va començar quan ja eren pràcticament acabats els murs de la banda sur. L'emmurallament va fer-se conjuntament per als dos ravals de Sant Feliu i Sant Pere. Fou una obra laboriosa, a causa de l'oposició que hi havia a pagar els tributs necessaris per finançar l'obra. Va arribar a produir-se fins i tot un des poblament important d'aquells ravals, per defugir els impostos. Però l'insistència del Rei va aconseguir que s'acabés l'obra. Així van quedar protegides d'atacs estrangers les cases que s'havien format en aquell sector.

Els carrers que hi ha no han variat gaire amb el pas dels segles. Els edificis més notables que s'han conservat al barri de Sant Pere són l'església de l'antic monestir, la capella de Sant Nicolau i algunes restes arquitectòniques d'un dels primers hospitals que ha tingut Girona.

El burg de Sant Feliu va créixer primer entorn del carrer del Llop (ara pujada del rei Martí), de l'edifici dels

banys públics i de l'església de Sant Feliu. Cap al segle XVI van començar-se a formar els carrers de la banda més propera al riu, el que ara coneixem com el barri de la Barca.

El carrer de Pedret s'ha anat formant durant segles sobre l'antiquíssima via de comunicació terrestre que els grecs anomenaven Via Herculana i que els romans milloraren convertint-la en la Via Augusta. Va ser la via única d'entrada i sortida de la ciutat de Girona pel nord, fins que el 1926 va fer-se el pont de la Barca. Quan al S.XIV va fer-se la muralla de la banda nord, Pedret va quedar fora, més enllà del portal de França. Això va fer que quedés sotmès, per sempre més, als atacs dels exèrcits assetjants o a què, com el 1652 i 1808, totes les cases fossin enderrocades per decisió del governador militar de Girona, per tal que no poguessin servir de protecció o allotjament als assaltants. Després de cada setge, es tornaven a edificar les cases al barri i la vida seguia com si res no hi hagués passat. Un altre motiu de malvesats a les cases de Pedret han estat els desbordaments del riu Ter.

L'any 1188 va fer-se, al costat d'aquesta antiga ruta, a l'indret de Pedret, l'hospital de Sant Llàtzer, on eren reclosos els afectats de llebrosia, més coneguda com a lepra. Al S.XVI van construir-se al carrer de Pedret dues esglésies. Cal destacar també el complex dels molins de la Manola, situat davant l'hospital. Aquest molí fou construït l'any 1587.

Els barris del nord i del sud van quedar units pel carrer de les Ballesteries quan el 1485 els jurats de la ciutat van establir unes ordenances d'edificació que constituïen una veritable revolució urbanística. Per primera vegada es planificava clarament i de bell nou una via urbana, amb alineacions i amplades. Les cases de la banda del riu eren obligades a aixecar al seu darrere una muralla. Va quedar així constituït un pas entre dues muralles: l'antiga romana, a la banda de llevant, i la nova a la banda de ponent. Aquest pas esdevingué una ruta alternativa al camí reial que encara pujava pel carrer del Llop i baixava per la Força.

El camí ral, després carretera nacional, continuava després de les Ballesteries per la Cort Reial, carrer que porta aquest nom en record del centre administratiu dels representants del Rei, situat, segons es creu, a l'edifici emplaçat a les Voltes d'en Rosés cantonada amb el carrer del Vessador. Després, la carretera continuava pel carrer dels Ciutadans, ple de casals nobles. Els anys 60 l'eix Balleseries-Cort Reial-Ciutadans va deixar de ser la carretera nacional i el trànsit fou desviat cap a la Devesa.

Per comprendre bé l'evolució urbanística del territori situat a l'altra banda del riu Onyar, entre els segles XII i XVIII, cal seguir-la a partir de dos sectors que van estar sempre clarament diferenciats, fins al punt que molts documents medievals es refereixen al Mercadal de Baix i al Mercadal de Dalt com a dues entitats ben separades.

El Mercadal de Baix era el que s'havia format al voltant de l'església, d'origen antiquíssim, com a mínim del segle XI. El rec Monar el travessava des d'abans del segle XII i el seu corrent feia anar molins de moldre blat. El Mercadal de Dalt era el que centrava els carrers d'en Ginesta, dels Canaders i d'en Fontanilles, que hom troba esmentats des del S.XIV. Entre aquests dos Mercadals, hi hagué, a partir del S.XIV, el convent de Sant Francesc d'Assís. Era una separació clara, a causa de la seva gran extensió: ocupava l'espai que avui marquen els carrers Perill, Grober, Sant Francesc i Santa Clara.

A començaments del segle XV els dos nuclis del Mercadal van quedar tancats dintre d'un recinte de muralles. Aquestes muralles han estat enderrocades al llarg del primer terç del nostre segle, i l'espai que ocupaven és l'actual Gran Via de Jaume I. Els dos nuclis urbans del Mercadal quedaven separats de la muralla per considerables extensions de conreu que poc a poc es van anar menjant els convents que progressivament s'hi van construir, i que van arribar a ocupar el 50% de la superfície total del Mercadal: el segle XV s'hi va fer el de les Bernardes i el XVII els dels Mínims, els Augustins i les Clarisses.

Tot i així, a començaments del segle XVIII encara quedaven dintre del recinte murallat del Mercadal quinze vessanes corresponents a hortes de dimensions mitjanes i molts petits hortets. El nom d'un carrer, el de les

Hortes, ho recorda.

A partir del segon terç del S.XVII, Girona va viure en primera línia de front el quasi permanent estat de guerra amb França i les conseqüències de les guerres dels Segadors i de Successió. Atacs, setges i períodes curts d'ocupació francesa foren una constant a la ciutat fins al decret de Nova Planta. Aquests fets bèl·lics tingueren una evident influència a la configuració urbanística de la ciutat. El setge francès del 1653 fou el detonant de tot un seguit d'actuacions de les autoritats militars per adaptar l'estructura urbana a les necessitats defensives del moment:

- El castell de Montjuïc i quatre torres que el flanquejaven, ja desaparegudes però recordades en noms de carrers: Sant Joan, Sant Daniel, Sant Narcís i Sant Lluís.
- Els fortins i polvorins de les Pedredes, també desapareguts.
- Deu baluards que eren com un apèndix de la muralla des dels quals poder assegurar millor la defensa. Cinc van fer-se a la muralla del Mercadal, dos a la muralla de l'Est, dos a la banda del riu, i un separat de la muralla, a la Devesa.
- El convent de Santa Clara i l'hospital de Santa Caterina, que eren fora la muralla, foren enderrocats i construïts de nou dintre del recinte fortificat del Mercadal. El mateix va passar amb el del Carme, situat a l'altra banda del riu i recordat ara al nom d'un carrer. Les torres i forts situats a Montjuïc i a les Pedreres van ser volats pels francesos en marxar de la ciutat l'any 1814. Els baluards de Figuerola i de la Santa Creu van ser enderrocats a partir d'una llei del 1908. Els altres ho van ser el 1932, arran d'una nova llei de cessió de baluards. El terreny que ocuparen va ser venut en bona part a particulars perquè hi edificuessin i en altes casos s'hi ha fet edificis públics. L'excepció més important és el de la Mercè, on hi ha els jardins de les Pedreres. L'únic record que ens resta d'aquells baluards és la base del monument dit del Lleó, en record dels herois dels setges 1808–1809. És una petita part del baluard de Sant Francesc.

Quan a partir de l'exclaustració del 1835 els convents del Mercadal van ser progressivament desamortitzats, l'espai que ocupaven es va anar convertint en places, carrers, habitatges i fàbriques. Les fàbriques han desaparegut els últims anys i el seu lloc ha estat ocupat per noves places o per habitatges.

Al solar del convent de Sant Agustí ara hi ha la plaça de la Independència. On hi hagué el convent de Santa Clara hi ha ara les cases que donen al riu, situades en un carrer el nom del qual recorda el seu origen. Un altre dels convents enderrocats al Mercadal, el de Sant Francesc d'Assís, va deixar pas a l'obertura del Carrer Nou, que va esdevenir la principal entrada i sortida de la ciutat. Prop del lloc on el Carrer Nou travessava la muralla va fer-se l'estació del ferrocarril, quan va arribar l'any 1862, i en aquell sector va créixer un barri comercial que va ser el primer embrió del creixement modern de Girona fora les muralles. Aquell barri format entorn de la plaça del Marquès de Camps era conegut com l'Havana Petita, i les edificacions fetes els últims anys l'han transformat de tal manera que és impossible ja ni tant sols imaginar-se el que fou en altre temps.

El convent de Sant Francesc de Paula va ser convertit en caserna, i als anys seixanta del nostre segle l'ajuntament va vendre el solar a particulars que hi han anat aixecat els gratacels situats entre la plaça de Catalunya i la plaça del Mercat. Al convent de les Bernardes, desaparegut a la Guerra Civil, hi ha ara l'ambulatori del carrer de Santa Clara. De la mateixa època de la desamortització –mitjans segle passatprové l'inici de la transformació de l'arbreda vora el Ter a l'actual parc de la Devesa.

A partir de l'embrió extramurs que era l'Havana Petita va créixer la ciutat fora del recinte fortificat als anys vint del nostre segle. Aquest creixement va fer-se segons un pla d'Eixample redactat per l'arquitecte vilafranquí Eugeni Campllonch, i aprovat l'any 1909. Els carrers quadrículats entre el del Pare Claret i el de la Creu, i tota la zona de Figuerola, corresponen a aquest projecte, caracteritzat per la manca de places públiques. Un altre fenomen urbanístic a destacar és el del tancament dels carrers, venuts per l'ajuntament a particulars.

L'etapa en què Girona ha experimentat un creixement urbà més important és a les quatre dècades posteriors a la Guerra Civil. L'arribada massiva d'immigrants va fer aparèixer importants nuclis de barraques a Montjuïc, a les Pedreres i a la vora del riu Ter.

Organismes públics i empreses privades van competir per aixecar blocs d'habitatges arreu. D'una primera actuació que volia ser modèlica a Sant Narcís, promuguda pel sindicat vertical, es va passar a la sordidesa del grup Mazo Mendo a Pedret o del Gerona para Gerona a Montilivi, promuguts per governadors civils. Les tres primeres dècades del franquisme van quedar caracteritzades, així, per la promoció pública d'habitatge.

Els anys setanta van quedar caracteritzats per la irrupció de la iniciativa privada al negoci immobiliari. L'eufòria de creixement va arribar al punt d'annexionar-se els municipis veïns de Santa Eugènia, Palau i Sant Daniel, l'any 1963, i els de Salt, Sarrià, i part de Sant Gregori i Celrà, el 1974.

Salt i Sarrià van recuperar la seva independència municipal nou anys després d'haver-la perdut. Dels tres antics municipis, el més afortunat ha estat Sant Daniel, protegit urbanísticament per un Pla Especial. Mentre a Palau s'hi han aixecat cases unifamiliars, Santa Eugènia ha quedat malmesa per un eixample tant o més desafortunat que el de Girona, que va créixer sense tenir-hi aprovat ni un sol pla parcial.

Altres zones d'eixample han estat la de Sant Narcís, realitzada també sense pla parcial, i la del Pont Major, única que va adaptar-se plenament a la legalitat urbanística.

L'AMPLIACIÓ DELS SEGLES XI–XIV

Durant la primera meitat del segle XIV, Girona va arribar al cim d'una expansió que havia durat tres segles, on va multiplicar la seva extensió per 6 i la seva població per més de deu. Aquest procés va començar al clos de la Força Vella, un triangle tancat per les velles muralles romanes, que només havien estat ampliades pel seu costat nord. Durant les transformacions dels segles X i XI, es va modificar molt l'estructura de la ciutat antiga; el triangle de la muralla es va reforçar amb la construcció o reforçament dels castells que guardaven els tres angles –Gironella, Sobreportes i Cabrera–. També la xarxa urbana interior va sufrir canvis. A la zona alta i mitjana, si situaven les institucions eclesiàstiques, com la Catedral, el Palau episcopal, A la zona baixa s'hi establí el Call jueu a mitjan segle XII.

La primera gran expansió començà a l'últim terç del segle XI, quan el mercat immobiliari de Girona començà a donar senyals d'activitats dins i fora dels límits dels murs de la ciutat antiga. Al voltant de l'església de St.Feliu, i seguint l'eix marcat pel vell camí romà de l'entrada nord de la ciutat, es realitzaren pels volts del 1080 els primers establiments; operacions destinades a instal·lar els inquilins o emfiteutes (aquell a qui se cedeix un immoble a emfiteusi) en les parcel·les atorgades per la Seu Gironina i la canònica de St.Feliu, els propietaris d'aquestes. A mitjan segle XII, la xarxa urbana al nord de la ciutat antiga presentava una fesomia semblant a l'actual.

La segona etapa començà a partir de l'entrada sud de la ciutat, a l'anomenada porta de l'Onyar. Es parcel·laren centenars de finques que encaixaven en una nova xarxa urbana planificada en forma de quadrícula per les autoritats públiques. El procés d'ocupació començà pels espais més allunyats de la vora del riu, però la demanda va ser tant gran que al 1200, ja s'havien ocupat els terrenys fins a les actuals voltes de la Rambla, cosa que va fer desplaçar el mercat més cap a la vora del riu. Això va obligar la construcció d'un nou mur arran de la llera. El creixement també va afectar el pendent muntanyós que s'enfila cap a les Pedreres des del carrer de Ciutadans i la plaça del VI; una zona que era coneguda com la Vilanova. Amb l'ompliment dels espais buits, el nom de Vilanova es va anar desplaçant cap al pendent costerut de les Pedreres. Al llarg del S.XIII, els nous barris de l'arenys i la Vilanova mantingueren la seva primacia en el desenvolupament urbà de la ciutat. Les seves conseqüències, però, tenien un sentit de densificació dels espais urbanitzats més que una expansió cap a

nous terrenys. Per la banda oriental, a la dreta de l'Onyar, la ciutat havia assolit els límits qe va mantenir fins a començament del S.XX.

La tercera i la més dinàmica de les etapes del creixement medieval de la ciutat va produir-se a finals S.XIII i durà fins a la meitat del segle XIV. Fins a la darrerria del segle XIII, l'antiga vila del Mercadal havia captat una part migrada del desenvolupament urbà de la Girona medieval. Les grans vies de comunicació cap al sud i cap a l'oest van ser els eixos principals de vertebració del seu creixements. El Mercadal va viure el seu moment culminant a mitjan segle XIV, quan s'aixecaren nous establiments. La importància creixent d'aquest nou burg de la ciutat no ens ha de fer perdre de vista que en aquells anys els processos d'urbanització afectaven també els altres barris, especialment allà on la densitat urbana era més feble.

BIBLIOGRAFÍA

MORA, V. *Girona, una ciutat, una història*. Girona: Ajuntament de Girona, 1997.

ARAGÓ, N. *Girona ara i sempre (una crònica)*. Girona: Diputació de Girona, 1982.

VIVÓ, C. *Llegendes i misteris de Girona*. Girona: Diputació de Girona, 1989.

http://www.ajuntament.gi/area_promocio/el_call/centre_ct.html

<http://www.cultura.gentcat.es/museus>

<http://www.xtec.es/ausias/crono/cpxiii.htm>

<http://tinet.fut.es/acs/links2.htm>

GIRONA i el seu desenvolupament

4

–6–

Laura Bohigas GIRONA i el seu desenvolupament